

”Framtidens socialtjänst”

Margareta Winberg, särskild utredare för översynen av socialtjänstlagen.

Monica Malmqvist, utredningens huvudsekreterare.

Tankar om översynen av socialtjänstlagen – grunder och förutsättningar

Margareta Winberg, särskild utredare för översynen av socialtjänstlagen och vissa av socialtjänstens uppgifter besökte den 2 november Göteborgsregionens kommunalförbund, GR, tillsammans med utredningens huvudsekreterare Monica Malmqvist. Dagens åhörare var chefer från GR-nätverken inom det sociala området tillsammans med GR:s politiska styrgrupp för social välfärd.

Regeringen vill med beslutet om översynen av socialtjänstlagen utforma en jämlik och jämställd socialtjänst som bidrar till social hållbarhet. Socialtjänsten ska med individen i fokus kunna erbjuda tidiga, förebyggande och trygghetskapande insatser och ge omvårdnad och omsorg utifrån individens enskilda behov och egna ansvar. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2018.

Socialtjänstlagen tillkom på 80-talet och syftet var gott då, men det har hänt mycket i Sverige sedan dess: Vi har gått med i EU, haft ekonomiska kriser, vi har haft stor invandring under perioder samt har vi idag en åldrande befolkning där vi har och kommer få en större andel sjuka i hög ålder, samt en generation som ställer högre krav när de blir 65 plus. Samt att politikernas roll diskuteras och ifrågasätts på ett annat sätt idag. Även styrsystem har förkastats och återkommit.

– Det finns ett stort behov av en översyn och den är efterlängtd marker jag, inte minst när vi träffar professionen, sa Margareta Winberg.

Grunden för översynen är att portalparagrafen och det som står i den ligger fast.

– Det jag ser när jag läser portalparagrafen är att den är otroligt viktig och påfordrande. Den fastslår allas lika värde

och möjligheter till ett eget och gott liv. Så jag tycker att det är skönt att portalparagrafen står fast, sa Margareta Winberg.

Insamlingsfas där alla får komma till tals

I utredningen har Margareta Winberg och Monica Malmqvist som ambition att vara transparenta och lyssnande och just nu befinner sig utredningen därför i ett insamlingskede där dialogen med alla olika aktörer som har med socialtjänsten att göra är prioriterad och viktig. Alla ska få komma till tals, därav besöket i Göteborgsregionen. Man har även satt samman organisationen för utredningen med detta i åtanke. Där finns både en referensgrupp med intresseorganisationer samt en med parlamentarisk representation. En arbetsgrupp med engagerade och sakkunniga personer från olika nivåer finns som operativt bollplank. Samråd förs också med andra utredningar och nationella samordnare, bland annat Tillitsdelegationen, den nationella samordnaren inom området psykisk hälsa, den nationella samordnaren för den sociala barn- och ungdomsvården samt Nationell kvalitetsplan för vård och omsorg för äldre personer.

– Vi får även förfrågningar från privat håll och det är berättelser som berör. Vi kan inte lyssna på enskilda individer

i detta uppdrag, men till viss del kan vi få ta del av historier via mail och det är bra, sa Margareta Winberg.

– Den slutprodukt som ska lämnas över vill vi ska kunna bära hela vägen, därför är det viktigt att alla vår komma till tals och att vi har denna dialog. Vi vill inte bli isolerade i vår utredning. Vi vill ha input under resans gång och när vi kommit fram till något vill vi ut och stämma av igen. Förslagen vi tar fram ska vara väl motiverade och väl underbyggda, sa Monica Malmqvist.

Utredningens olika områden

- Lagen och dess konstruktion
- Förebyggande
- Kommunen – samverkan och samarbete
- Verksamheten – socialtjänsten
- Professionen
- Medborgaren/brukaren

Kommunens yttersta ansvar

Flera av de närvarande ville lyfta kommunens yttersta ansvar som en viktig del att se över. Bestämmelsen gör att det blir socialtjänst av en mängd frågor där annan huvudman har ansvaret.

– Ytterst handlar det om individuella bedömningar, svarade Monica Malmqvist, därför blir det en angelägenhet för socialtjänsten.

Fokusområden i utredningen just nu

Direktiven i utredningen är omfattande och just nu (31 oktober 2017) prioriteras tre områden i utredningen: förebyggande arbete, professionens mandat och handlingsutrymme samt lagens struktur och konstruktion.

Fokusområde: Förebyggande arbete

– Vi vill flytta fokus från en alltför akutstyrd verksamhet/organisation till en mer förebyggande verksamhet med mer långsiktighet. Här kommer frågor om samhällsplanering in och vi tassar in på andras områden, det ligger i det förebyggande arbetet på en strukturell nivå, sa Monica Malmqvist.

Under den efterföljande diskussionen kring förebyggande kom det fram att de flesta anser att det förebyggande arbetet måste skrivas in som en skyldighet i socialtjänstlagen.

– Det är det första som stryks när vi ska spara pengar inom socialtjänsten, de förebyggande insatserna, därför måste de lagstadgas om de ska prioriteras, sa en av deltagarna.

Även en fråga kring dilemmat att socialtjänsten är beroende av skolans förebyggande arbete och att till exempel skolvård monteras ner. Då blir socialtjänsten lidande.

– När vi tittar på förebyggande arbete så tittar vi på socialtjänsten och deras område, vi ser inte att vi ska extrahera det området i vårt uppdrag. Vi håller med om att allt hänger ihop, men vi tittar nu på ett begränsat område, svarade Monica Malmqvist.

Vad krävs för att nå utredningens vision om att bidra till att det förebyggande perspektivet genomsyrar och konkretiserar i socialtjänstens arbete på individ- och grupp- och samhällsnivå, samt att bidra till att det förebyggande arbetet bedrivs med god kvalitet och stabila förutsättningar i landets alla kommuner? Den frågan ställdes från utredningens håll till GR.

Några av svaren löd:

- Samverkan är viktigt, överlappning mellan aktörer. Även i vårdssamverkan. Skapa hållbarhet.
- Förflyttning från akut till förebyggande handlar om organisering samt en långtidsplanering om vad vi behöver göra på sikt.
- Kvalitetssäkra de frivilliga resurserna. Socialtjänsten behöver stöd, men det är inte bara en god vilja om den inte är kvalitetssäkrad. Evidensbaserade metoder behövs.
- Definition om ansvar. Hårt tryck på socialtjänsten idag, därför behövs hårdare prioritering kring vad man ska satsa på. Fokus på samverkan och förebyggande.
- Vad innebär förebyggande, vilken kunskap har vi från erfarenhet och forskning och hur kan den nå ut?

Fokusområde: Professionens mandat och handlingsutrymme

– Som profession känner man inte idag vad man har för mandat, men man vet att det är viktigt att utreda. Att göra omfattande utredningar så att IVO inte kan klaga. Men blir det bättre för individen? Professionen utreder ofta för IVO:s skull, hemskt, sa Margareta Winberg.

– Vem ska fatta besluten? Omdiskuterad fråga. Varför måste politiken sitta och besluta i individärenden? En rest från det gamla fattigvårdsområdet, vi är väldigt unika i världen med att ha det systemet, sa Margareta Winberg. Professionen ska få tycka till, men har de kompetens? Ger utbildningen utrymme för det, frågade Margareta Winberg.

En fråga ställdes om legitimation för socionomer diskuteras i översynen av lagen.

– Vi kommer att titta på professionen, kunskap, tillit, utrymme och mandat. Men vi kan inte svara på det i nuläget alls. Det är för tidigt, sa Monica Malmqvist.

En student i publiken sa att hon hör att kompetensen hos nyexaminerade socionomer ifrågasätts. Träffar ni lärosäten och studentgrupper för att få deras inspel kring översynen?

– Inte än, men vi ska träffa lärosäten för att höra förväntningar från den kommande generationen arbetskraft. Viktigt för oss. Lagen måste bli enklare att tillämpa, har man jobbat länge har man kunskap om det, men är man ny är det nästintill ogörligt, sa Monica Malmqvist.

Fokusområde: Lagens struktur och konstruktion

– Vi uppfattar att man vill ha en ramlag, men kan man egentligen kalla socialtjänstlagen det idag, frågade sig Monica Malmqvist. Det kan gå att ha det så, men vi är inte säkra på detta. Det är dock inte lätt internt i utredningen, en diskussion kring detaljbestämmelser har förts, exempelvis vad kan flyttas eller plockas bort, sa hon vidare.

Ytterligare fråga kring struktur och konstruktion; Finns det möjligt rent tekniskt att blanda ram och detaljlag, balktänket, finns det kvar?

– Svårt för oss att föreslå en balk. Just nu leker vi med tanken att dela in lagen i avdelningar. Kan man tänka att man inleder med en bestämmelse som redogör för innehållet i lagen, definitioner och annat. Detta är endast hypoteser och teser. Men det kommer inte bli en socialtjänstbalk, sa Monica Malmqvist.

Ett tydligare barnrättsperspektiv i socialtjänstlagen önskades också, kanske kan man få in barnkonventionen?

– Det finns en politisk önskan om att göra barnkonventionen till en egen lag. Så vi kommer inte ta in den i socialtjänstlagen. Men vi kommer att ha med barnrättighetsperspektivet i en större utsträckning i översynen, vi har några sådana perspektiv med oss; barn och unga-, jämställdhets- samt medborgar- och brukarperspektivet. Hur vi gör och säkerställer trevar vi med, men har god hjälp och god uppbackning från utredningsgruppen – sakkunniga och experter, exempelvis Barnombudsmannen. Samt referensgrupper där barnrättsorganisationer finns med, sa Monica Malmqvist.

Om ni fick och ville förändra lagens struktur och konstruktion vad skulle ni förändra? Den frågan ställdes från utredningens håll till de närvarande.

Några av svaren löd:

- Tydliggöra vad som ska vara lika nationellt och vad det kommunala självstyret ska bestämma att man vill erbjuda eller ge.
- Insatsrubriker i lagen, enklare att hitta.
- Målgrupperna, undersök vad som kan hända om man slopar dem, och istället fokuserar på individens behov och situation.
- Förebyggandet bör regleras och tryckas på i lagen om det ska hända något.
- Se över definitionerna, vilken detaljnivå.
- Ändringar som görs i lagen får alltid konsekvenser för kommunerna. Vi måste kunna ställa krav på andra aktörer. När det verkligen gäller räknar man kronor, fixas inte budget ska du göra en handlingsplan. Kronan gäller. Vi vet att det är en prekär situation i den kommunala politiken. Men vi måste förstärka socialtjänsten i övervaltningen, vi måste ha mer muskler, socialsekreteraren vs läkaren där de tillsammans gör en samordnad individuell plan, SIP, vems ord väger tyngst?

Ett delbetänkande från utredningen kommer i mars 2018.

När det gäller har vi faktiskt en fantastisk socialtjänstlag jämfört med andra länder. Vi är idag i ett skede i samhällsutvecklingen där otrygghet är i ropet, men otrygghet handlar inte bara om militär och polis, utan om socialtjänstlagen och socialtjänsten. Det ska vi lyfta i dessa sammanhang. Vårt sekretariat är enade om detta, men vi kan inte göra detta själva. Vi behöver er som ambassadörer så stort tack för att vi fick komma hit idag.

Margareta Winberg

Läs mer om översynen av socialtjänstlagen:

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/04/margareta-winberg-ska-gora-en-oversyn-av-socialtjanstlagen/>

Kontaktuppgifter:

Margareta Winberg, margareta.winberg@regeringskansliet.se

Monica Malmqvist, monica.malmqvist@regeringskansliet.se